

УДК 342.7/9

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Максим Дзіковський, * Анастасія Герич ***

**Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: maksym.dzikovskyi@lnu.edu.ua
ORCID.ID: 0000-0003-3082-1902*

***Адвокатське об'єднання «Інферно Діджитал Ло Компані»,
вул. Героїв УПА, 73, корп. 4, Львів, Україна, 79029,
e-mail: nherychh@gmail.com
ORCID.ID: 0009-0009-5427-0771*

Висвітлено актуальні питання щодо нормативно-правового регулювання обмеження свободи пересування в умовах воєнного стану. Визначено мету та підстави обмеження права на свободу пересування людини та громадянина.

У результаті аналізу законів України, рішень Конституційного Суду України та Верховного Суду, підзаконних актів виявлено основні проблеми нормативно-правового регулювання перетину державного кордону громадянами України чоловічої статі віком від 18 до 60 років. Зазначено, що право вільно залишати територію України може бути обмежене під час воєнного стану, але виключно відповідно до норм закону. Наголошено, що відсутність на сьогодні закону, який передбачив би обмеження для громадян України чоловічої статі віком від 18 до 60 років перетинати державний кордон України, є недоліком національного законодавства. Оскільки це порушує принцип правової визначеності та конституційні норми щодо можливості та механізму таких обмежень, які законодавець не зміг врегулювати протягом трьох років дії правового режиму воєнного стану в Україні.

Зроблено висновок про те, що для належного правового регулювання обмеження виїзду чоловіків віком 18–60 років за кордон доцільно внести відповідні зміни до Закону України «Про порядок виїзду з України та в'їзду в Україну громадян України».

Ключові слова: мета обмеження прав і свобод громадянина, перетин державного кордону, заборона вільно залишати територію України, законодавство щодо перетину державного кордону України.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2025.80.212>

Загалом заборонено обмежувати права та свободи людини та громадянина, крім випадків, передбачених Конституцією України. Виключенням може бути рішення суду або під час надзвичайного або воєнного станів.

Збройна агресія російської федерації проти України створила передумови термінового реагування держави шляхом введення воєнного стану з метою забезпечення національної безпеки, збереження суверенітету, територіальної цілісності держави. Відповідно до вимог чинного законодавства воєнний стан було введено указом Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р. Зміст якого також передбачив перелік конституційних прав та свобод, які відповідно обмежуються. Одним із них стало обмеження виїзду за кордон громадян України віком від 18 до 60 років.

Сьогодні *це питання неодноразово постає предметом наукового дослідження, свідченням чого є праці багатьох правознавців*, зокрема: І. В. Бойченко, С. Г. Брателя, О. В. Ільницького, С. А. Уханенко, Я. О. Кушніра, А. Г. Пишної, В. В. Решоти та багатьох інших. Водночас, не дивлячись на таку велику зацікавленість з боку науковців, питання щодо нормативно-правового регулювання обмеження свободи пересування в умовах воєнного стану залишаються дискусійними і потребують подальшого дослідження.

Метою статті є дослідження проблемних питань нормативно-правового регулювання обмеження свободи пересування в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Право людини на свободу пересування визначено ст. 13 та 14 Загальної декларації прав людини 1948 р., згідно з якими кожна людина має право на свободу пересування і вибір місця проживання в межах кордонів кожної держави, право залишати будь-яку країну, включаючи також її власну, і повертатися до своєї країни, право шукати притулок від переслідувань (за винятком таких, які викликані вчиненням не політичного злочину або діяннями, що суперечать цілям і принципам ООН) в інших країнах і користуватися цим притулком [1].

Аналогічні положення наявні і в Конституції України. Так, у ст. 33 Конституції України закріплено, що держава гарантує особі свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України за винятком обмежень, які встановлюються законом [2]. Громадянин України не може бути позбавлений свого права в будь-який зручний для нього час повернутися в Україну.

Вільне пересування є гарантією свободи особи, умовами її професійного та духовного розвитку. У Рішенні від 01.06.2016 р. №2-рп/2016 Конституційний Суд України наголосив, що «серед фундаментальних цінностей дієвої конституційної демократії є свобода, наявність якої у особи є однією з передумов її розвитку та соціалізації. Право на свободу є невід'ємним та невідчужуваним конституційним правом людини і передбачає можливість вибору своєї поведінки з метою вільного та всебічного розвитку, самостійно діяти відповідно до власних рішень і задумів, визначати пріоритети, робити все, що не заборонено законом, безперешкодно і на власний розсуд пересуватися по території держави, обирати місце проживання тощо» (абз. 2 підп. 2 підп. 2.3 п. 2 мотивувальної частини).

На відміну від права на життя, заборону катування, рабства і примусової праці, які є абсолютними, право на свободу пересування не є таким та може бути обмежене за певних умов. В Україні перелік таких обмежень та особливості їх застосування визначено Законом України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» [3]. Так, свободу пересування може бути обмежено: в прикордонній смузі; на територіях військових об'єктів; у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим доступом; на приватних земельних ділянках; на територіях, щодо яких уведено воєнний або надзвичайний стан; на окремих територіях і в населених пунктах, де в разі небезпеки поширення інфекційних захворювань і отруєнь людей уведено особливі умови і режим проживання населення та господарської діяльності; на тимчасово окупованих територіях. Варто зазначити, що перелік не є вичерпним, тому свобода пересування може бути обмежена і в інших випадках, передбачених законом. Одним із таких випадків є введення правового режиму воєнного стану.

Правову основу режиму воєнного стану становлять Конституція України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану», Закон України «Про оборону України», а також низка підзаконних актів. Підставами для введення правового режиму воєнного стану відповідно до Конституції України є загроза нападу та

небезпека державній незалежності. Відповідно до Закону України «Про оборону України» підставами для введення воєнного стану є збройна агресія, загроза нападу та небезпека для незалежності держави і територіальної цілісності.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» «воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [4].

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України від 24 лютого 2022 р. № 2102-IX, в Україні введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 р. строком на 30 діб [5]. Варто зауважити, що сьогодні подальшими аналогічними указами Президента України воєнний стан пролонгований і досі триває. Варто зауважити, що цей Указ Президента деталізує, які саме конкретні права можуть бути обмежені.

Обмеження на реалізацію конституційного права вільно покидати територію України мають легітимну мету, зумовлену необхідністю досягнення цієї мети та відповідають інтересам держави і суспільства. Таке обмеження, як зазначає С. А. Уханенко, забезпечує виконання громадянами конституційного обов'язку захисту Вітчизни та є справедливим балансом між захистом національної безпеки і потребою гарантування індивідуальних прав особи [6, с. 265].

Підстави обмеження права на свободу пересування – це обставини, що ставлять під загрозу базові конституційно-правові цінності, мають основоположне значення для правового регулювання засад правового статусу особи загалом, впливаючи на загальний режим реалізації особою своїх прав і свобод. В українському законодавстві містяться обмеження прав і свобод особи з метою усунення загрози найважливішим цінностям – державній і громадській безпеці, здоров'ю і моральності населення, інтересам інших осіб.

Значний внесок для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина від свавільного обмеження (зокрема від обмеження свободи пересування) зробив Конституційний Суд України, визначивши у Рішенні від 8 квітня 2015 р. № 3-рп/2015, що обмеження конституційних прав і свобод має переслідувати легітимну мету; бути зумовленим суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційним та обґрунтованим; у разі обмеження права законодавець зобов'язаний запровадити таке правове регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію відповідного права і не порушувати його сутнісний зміст (абзац третій підп. 2.2 п. 2 мотивувальної частини) [7].

Аналіз національної системи законодавства дозволяє констатувати, що випадки обмеження права на свободу пересування та вільний вибір місця проживання не є рідкісними:

- 1) вони мають чітке відображення в нормах ст. 12 та 13 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні»;
- 2) вони знаходять своє відображення в ст. 6 Закону України «Про порядок виїзду з України та в'їзду в Україну громадян України» [8].

Для забезпечення достовірності Я. Кушнір зауважує, що такі обмеження встановлюються законодавцем без прив'язки до будь-якого екстраординарного правового режиму [9, с. 218].

До заходів правового режиму воєнного стану відноситься особливий режим в'їзду й виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів, що встановлюється у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України (п. 6 ч. першої ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»).

Аналіз змісту ст. 33, 64 Конституції України та Указу Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 дозволяє стверджувати, що право вільно залишати територію України може бути обмежене під час воєнного стану, але виключно відповідно до закону. Однак наразі не існує законодавчих норм, які забороняють громадянам України чоловічої статі віком від 18 до 60 років вільно покидати територію країни під час воєнного стану.

Зокрема, Закон України «Про порядок виїзду з України та в'їзду в Україну громадян України» від 21.01.1994 р. № 3857-ХІІ (із змінами від 15.11.2024 р.) та Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 р. №3543-ХІІ (із змінами від 01.01.2025 р.) не містять прямої заборони для громадян чоловічої статі віком від 18 до 60 років виїжджати з України під час воєнного стану.

З цього приводу Верховний Суд у своєму рішенні від 19.09.2023 р. (Справа №160/14641/22) також наголошує, що Закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» не містить обмежень права вільно залишати територію України в умовах правового режиму воєнного стану, однак це не означає, що такі обмеження до вказаної категорії осіб не можуть застосовуватися на підставі Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», які є спеціальними для цього періоду [10].

У зазначених законах України заборона вільно залишати територію України в умовах правового режиму воєнного стану відсутня. Така заборона закріплена лише в підзаконному правовому акті (в Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України» від 27.01.1995 року № 57). Згідно з п. 2-1 цієї постанови в редакції Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Правил перетинання державного кордону громадянами України» від 10.09.2022 р. № 1044, визначено умови, за яких громадянам України дозволяється перетинати державний кордон під час надзвичайного або воєнного станів.

Обмеження на виїзд за кордон чоловіків віком від 18 до 60 років було введено з початком воєнного стану 24 лютого 2022 р. на підставі зазначеного Указу Президента. Проте, як було зазначено раніше, цей Указ лише передбачає можливість такого обмеження.

Варто погодитися з В. В. Решотою, який цілком обґрунтовано зазначає, що фактично основним підзаконним нормативно-правовим актом, який встановлює таку заборону є Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України» від 27 січня 1995 р. № 57 (з наступними змінами і доповненнями), що вочевидь суперечить ст. 33 Конституції України [11, с. 58– 61]. Аналогічної думки дотримуються і О. В. Ільницький та І. В. Бойченко [12, с. 33– 34], які також зазначають, що встановлення такого обмеження підзаконним актом суперечить ст. ст. 1, 3, 6, 8, 19, 64 Конституції України. Це підтверджується і Рішенням Конституційного Суду України від 28.08.2020 р. у справі № 1-14/2020(230/20)).

Отож стан нормативно-правового регулювання обмеження свободи пересування громадян України під час воєнного стану є явно незадовільним. Наявність легітимної мети введених заходів вимагає внесення змін до чинних законів для визначення відповідних обмежень на виїзд за кордон військовозобов'язаних осіб з урахуванням принципу пропорційності. Наприклад, обмеження, передбачені Правилами № 57 щодо виїзду осіб, звільнених від мобілізації (ч. друга ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»), виглядає недостатньо обґрунтованим. Враховуючи це О. В. Ільницький цілком справедливо зауважує, що на підзаконному рівні повинні бути встановлені чіткі процедурні норми та документальне підтвердження відповідного статусу або ж надання окремих дозволів, що не повинно вирішуватися шляхом неформальних роз'яснень правозастосовних органів [13, с. 208].

Такий недолік мав усунути Проєкт Закону від 30.01.2024 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку». Відповідно до цього пропонувалося внести зміни до ст. 3 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України», доповнивши її таким змістом: у разі введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях громадяни України чоловічої статі віком від 18 до 60 років, які перебувають на військовому обліку або виключені з нього в установленому порядку, зобов'язані додатково пред'явити військово-обліковий документ з відміткою про взяття на військовий облік або виключення з військового обліку. А до ст. 6 вказаного закону пропонується внести зміни щодо можливості встановлення тимчасового обмеження права громадянина України на виїзд з України рішенням Кабінету Міністрів України або військовим командуванням відповідно до Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях», затвердженого Верховною Радою України [14].

Висновки. Відсутність закону, який встановлює обмеження права пересування для громадян України чоловічої статі віком від 18 до 60 років є недоліком вітчизняного законодавства, що порушує принцип правової визначеності, а також конституційні положення щодо можливості та механізму таких обмежень, які законодавець не зміг усунути протягом трьох років дії правового режиму воєнного стану в Україні.

Сьогодні обмеження виїзду за кордон для чоловіків віком 18–60 років здійснюється способами, які не відповідають вимогам Конституції України. Видається, така ситуація може призвести до масових звернень громадян і до Конституційного Суду України, і до Європейського суду з прав людини для захисту своїх прав.

Без сумніву, відсутність законодавчого регулювання обмеження права громадян на виїзд за межі України не повинна використовуватись як інструмент для ухилення від виконання конституційного обов'язку захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України. Тому, щоб уникнути великої кількості судових спорів щодо оскарження відмов у перетині державного кордону або нормативних актів Кабінету Міністрів України, варто для належного правового регулювання обмеження виїзду чоловіків віком 18–60 років за кордон внести відповідні зміни до чинного законодавства, зокрема до Закону України «Про порядок виїзду з України та в'їзду в Україну громадян України», щоб забезпечити відповідність цього обмеження принципу «законності», закріпленого і в Конституції України, і в міжнародно-правових актах.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 року. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text). (дата звернення: 15.02.2025 р.)
2. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 15.02.2025 р.)
3. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11.12.2003 р. № 1382-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text>. (дата звернення: 15.02.2025 р.)
4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. №389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 15.02.2025 р.)
5. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 15.02.2025 р.)
6. Уханенко С. А. Обмеження реалізації конституційного права вільно залишати територію України в умовах воєнного стану: справедливий баланс між конституційним обов'язком захисту Вітчизни та реалізацією конституційного права особи. *Судовий захист політичних та громадянських прав і свобод у довоєнний, воєнний і післявоєнний час* : зб. тез доповідей VII Міжнар. наук.-практ. конф. «Адміністративна юстиція в Україні: проблеми теорії та практики» (м. Острог, 4–5 липня 2024 року). Київ : «Компанія ВАІТЕ», 2024. С. 260–265.
7. Рішення Конституційного Суду України від 08.04.2015 р. № 3-рп/2015 (у справі щодо (конституційності) положень частини другої статті 171-2 Кодексу адміністративного судочинства України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-15> (дата звернення: 15.02.2025 р.)
8. Про порядок виїзду з України та в'їзду в Україну громадян України : Закон України від 21.01.1994 року № 3857-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text> (дата звернення: 15.02.2025 р.)
9. Кушнір Я. О. Право на виїзд з України під час дії правового режиму воєнного стану. *Судовий захист політичних та громадянських прав і свобод у довоєнний, воєнний і післявоєнний час* : зб. тез доповідей VII Міжнар. наук.-практ. конф. «Адміністративна юстиція в Україні: проблеми теорії та практики» (м. Острог, 4–5 липня 2024 року). Київ : «Компанія ВАІТЕ», 2024. С. 216–220.
10. Постанова Касаційного адміністративного суду від 19.09.2023 р. (Справа №160/14641/22) URL: <https://lpd.court.gov.ua/adjudication/31913> (дата звернення: 15.02.2025 р.)
11. Решота В. В. Конституційність обмеження прав громадян чоловічої статі на перетин державного кордону України в умовах воєнного стану. *Юридична весна: права людини в умовах воєнного стану* : зб. тез наук.-практ. конф. (м. Харків, 15 квітня 2024 року). Харків : Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. 2024. С. 58–61.
12. Ільницький О. В., Бойченко І. В. Нормативно-правове обмеження свободи пересування та вільного вибору місця проживання в умовах воєнного стану в Україні. *Публічне право*. 2024. № 1. С. 27–35.
13. Ільницький О. В. Перспективи оцінки «законності» обмежень свободи пересування та вільного вибору місця проживання в умовах правового режиму воєнного стану в Україні. *Судовий захист політичних та громадянських прав і свобод у довоєнний, воєнний і післявоєнний час* : зб. тез доповідей VII Міжнар. наук.-практ. конф. «Адміністративна юстиція в Україні: проблеми теорії та практики» (м. Острог, 4–5 липня 2024 року). Київ : «Компанія ВАІТЕ», 2024. С. 205–209.

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку : Проект Закону України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/02343c0c-1b53-4d32-a73d-bc125d50476b> (дата звернення: 15.02.2025 р.).

References

1. *Zahal'na deklaratsiia prav liudyny. Pryjniata i proholoshena rezoliutsiieiu 217 A (III) Heneral'noi Asamblei OON vid 10.12.1948 roku*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text. (data zvernennia: 15.02.2025 r.).
2. *Konstytutsiia Ukrainy, pryjniata na p'iatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28.06.1996 roku*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (data zvernennia: 15.02.2025 r.).
3. *Pro svobodu peresuvannia ta vil'nyj vybir mistsia prozhyvannia v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 11.12.2003 r. № 1382-IV*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text>. (data zvernennia: 15.02.2025 r.).
4. *Pro pravovyy rehym voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 12.05.2015 r. №389-VIII*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (data zvernennia: 15.02.2025 r.).
5. *Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.02.2022 r № 64/2022*. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (data zvernennia: 15.02.2025 r.).
6. Ukhnenko, S. A. (2024). Obmezhenia realizatsii konstytutsijnogo prava vil'no zalyshty terytoriiu Ukrainy v umovakh voiennoho stanu: spravedyvyj balans mizh konstytutsijnym obov'iazkom zakhystu Vitchyzny ta realizatsiieiu konstytutsijnogo prava osoby. *Sudovyy zakhyst politychnykh ta hromadians'kykh prav i svobod u dovoiennyj, voiennyj i pisliavoiennij chas : zbirnyk tez dopovidej VII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Administratyvna iustytisia v Ukraini: problemy teorii ta praktyky»* (m. Ostroh, 4–5 lypnia 2024 roku). Kyiv : «Kompaniia VAITE», 260– 265.
7. Rishennia Konstytutsijnogo Sudu Ukrainy vid 08.04.2015 r. № 3-rp/2015 (u spravi schodo (konstytutsijnosti) polozhen' chastynty druhoi statii 171-2 *Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-15> (data zvernennia: 15.02.2025 r.).
8. Pro poriadok vyizdu z Ukrainy ta v'izdu v Ukrainu hromadian Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 21.01.1994 roku № 3857-XII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text> (data zvernennia: 15.02.2025 r.).
9. Kushnir, Ya. O. (2024). Pravo na vyizd z Ukrainy pid chas dii pravovoho rehymu voiennoho stanu. *Sudovyy zakhyst politychnykh ta hromadians'kykh prav i svobod u dovoiennyj, voiennyj i pisliavoiennij chas : zbirnyk tez dopovidej VII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Administratyvna iustytisia v Ukraini: problemy teorii ta praktyky»* (m. Ostroh, 4– 5 lypnia 2024 roku). Kyiv : «Kompaniia VAITE», 216– 220.
10. *Postanova Kasatsijnoho administratyvnoho sudu vid 19.09.2023 r. (Sprava №160/14641/22)*. Retrieved from <https://lpd.court.gov.ua/adjudication/31913> (data zvernennia: 15.02.2025 r.).
11. Reshota, V. V. (2024). Konstytutsijnist' obmezhenia prav hromadian cholovicho statii na peretyn derzhavnogo kordonu Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. *Yurydychna vesna: prava liudyny v umovakh voiennoho stanu: zbirnyk tez Naukovo-praktychnoi konferentsii* (m. Kharkiv, 15 kvitnia 2024 roku). Kharkiv : Natsional'nyj iurydychnyj universytet imeni Yaroslava Mudroho, 58–61.
12. Il'nyts'kyj, O. V., Bojcheniuk, I. V. (2024). Normatyvno-pravove obmezhenia svobody peresuvannia ta vil'noho vyboru mistsia prozhyvannia v umovakh voiennoho stanu v Ukraini. *Publichne pravo, I*, 27–35.
13. Il'nyts'kyj, O. V. (2024). Perspektyvy otsinky «zakonnosti» obmezhen' svobody peresuvannia ta vil'noho vyboru mistsia prozhyvannia v umovakh pravovoho rehymu voiennoho stanu v Ukraini. *Sudovyy zakhyst politychnykh ta hromadians'kykh prav i svobod u dovoiennyj, voiennyj i pisliavoiennij chas : zbirnyk tez dopovidej VII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*

- «Administrativna iustytisia v Ukraini: problemy teorii ta praktyky» (m. Ostroh, 4–5 lytnia 2024 roku). Kyiv : «Kompaniia VAITE», 205–209.
14. *Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy schodo okremykh pytan' prokhodzhenia vijs'kovoï sluzhby, mobilizatsii ta vijs'kovoho obliku* : Proekt Zakonu Ukrainy. Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/02343c0c-1b53-4d32-a73d-bc125d50476b> (data zvernennia: 15.02.2025 r.).

REGULATORY FRAMEWORK FOR RESTRICTING THE RIGHT TO FREEDOM OF MOVEMENT UNDER MARTIAL LAW

Maksym Dzikovskyi*, Anastasiia Herych**

** Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: maksym.dzikovskyi@lnu.edu.ua
ORCID.ID: 0000-0003-3082-1902*

*** Attorneys at Law Inferno Digital Law Company,
73, Heroiiv UPA Str., Lviv, Ukraine, 79029,
e-mail: nherychh@gmail.com
ORCID.ID: 0009-0009-5427-0771*

The article examines the regulatory framework governing restrictions on freedom of movement under martial law. It highlights the features of international legal and constitutional regulation of the human right to freedom of movement and defines the content of this right. The purpose and grounds for restricting the right to freedom of movement of individuals are determined. The essence and legal basis of the martial law regime are considered. Special attention is given to the procedures and grounds for imposing the legal regime of martial law in Ukraine.

It is noted that the state of regulatory control over the restrictions on the freedom of movement of Ukrainian citizens during martial law is clearly unsatisfactory, as these restrictions significantly interfere with the realm of constitutional rights and freedoms of individuals. The existence of a legitimate aim for the introduced measures requires, as a priority, amendments to existing laws to clearly define the respective restrictions for military personnel leaving the country, taking into account the principle of proportionality.

As a result of analyzing the laws of Ukraine, decisions of the Constitutional Court of Ukraine, the Supreme Court, and subordinate acts, the main issues of regulatory control over the crossing of the state border by male Ukrainian citizens aged eighteen to sixty were identified. It is noted that the right to freely leave the territory of Ukraine may be restricted during martial law but strictly in accordance with legal norms. It is emphasized that the absence of a current law that would provide restrictions for male Ukrainian citizens aged eighteen to sixty from crossing Ukraine's state border is a deficiency of national legislation. This situation violates the principle of legal certainty and constitutional norms regarding the possibility and mechanism of such restrictions, which the legislature failed to address within three years of the martial law regime in Ukraine.

It is concluded that, for an appropriate legal regulation of the restriction on men aged 18–60 traveling abroad, it is advisable to make relevant amendments to the Law of Ukraine "On the Procedure for Leaving Ukraine and Entering Ukraine by Ukrainian Citizens."

Keywords: purpose of restricting rights and freedoms of citizens, grounds for limiting human rights, crossing the state border, prohibition of freely leaving Ukraine's territory, legislation on crossing Ukraine's state border.

*Стаття: надійшла до редакції 09.03.2025
прийнята до друку 22.05.2025*